

УДК 7.011-057.875

ІНТЕГРАЦІЯ КОМПЛЕКСУ МИСТЕЦТВ У СИСТЕМІ ЕСТЕТИЧНОГО ОБРАЗУ ЛЮДИНИ

І.О. Ушакова

У статті розкривається поняття естетичного образу людини, висвітлюється вплив комплексу мистецтв на емоційно-почуттєву сферу особистості в системі естетичного образу людини серед студентської молоді.

Ключові слова: естетичний образ людини, комплекс мистецтв.

В епоху безперервних перетворень, стрімкої інформатизації та технологізації в усіх сферах людського буття постає необхідність й у моральному оновленні суспільства, відродженню духовності, культури, гуманності. Отримання глибоких наукових знань та оволодіння професійними навичками навіть найвищого рівня в результаті призводять до формування фахівця вузького профілю підготовки, але майже не впливають на моральний та естетичний облік студента, не можуть сприяти розвитку культурних цінностей. У зв'язку з цим, на нашу думку, актуальним постає питання формування естетичного образу людини у студентської молоді комплексом мистецтв. Мистецтво інтегрує в собі всі аспекти людських відносин, емоцій та почуттів. Завдяки художнім засобам й образам мистецтво не тільки відображає цілісну картину світу, але й впливає на світогляд, ціннісні орієнтації, поведінку та вчинки людей.

Психологія образу розроблялась О. Леонтьєвим та його послідовниками (В. Зінченко, С. Смирнов, О. Логвіненко, В. Столін, Ф. Василюк та ін.). Проблему образу людини опосередковано вивчали М. Бердяєв, Ж. Бодрийар, Ж. Делез, А. Закирова, І. Ільїнський, Ж. Ліотар, Х. Ортега-і-Гассет, Ж.П. Сартр, О. Чучин-Русов, К. Юнг.

Питання взаємодії, інтеграції різних видів мистецтва досліджувалися А. Буровим, Н. Волошиною, Б. Лихачовим, М. Таборідзе, Б. Юсовим в аспекті естетичного виховання у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу. Духовний потенціал різних видів мистецтва також

розглядався в роботах Ю. Борева, Н. Дмитрієвої, О. Лосєва, Ю. Лотмана, С. Раппопорт,

Л. Столовича, Р. Арнхейма, В. Дільтея, О. Шпенглера та іншими. Вагомий вклад у вивчення проблеми естетичного виховання засобами мистецтва зроблений представниками наукової школи Г.Шевченко (Л. Бутенко, Є. Зеле-нов, Є. Коцюба, Н. Мартинович, Л. Сбітнева, І. Сілютіна, Г. Фрейман, Н. Фунтікова, С. Шаргородська та багато інших).

Аналіз літературних джерел показав, що проблема взаємодії мистецтв широко досліджена в контексті професійної підготовки та естетичного виховання молоді. Проте спеціального дослідження щодо впливу комплексу мистецтв на систему естетичного образу людини не проводилось, у зв'язку з чим це питання має перспективу щодо подальшого розвитку.

Мета статті полягає в аналізі впливу комплексу мистецтв на систему естетичного образу людини у студентської молоді.

В світлі сучасної гуманістичної парадигми естетичний образ людини представляється невід'ємним елементом естетичної культури особистості, показником її духовного розвитку, медіатором гуманістичних цінностей.

В образі людини транслюється естетичне відношення, ціннісна взаємодія людей в межах культури. Збагачення естетичного образу людини, розширення досвіду естетичних ціннісних відношень, формування ціннісних орієнтацій сприяє розвитку духовності особистості.

Естетичний образ людини, на нашу думку, – це система взаємозалежних смисложиттєвих уявлень про прекрасне в людині, її зовнішню та внутрішню красу, досконалість. В естетичному образі людини узагальнюються такі категорії, як: естетична потреба, естетичний смак, естетичні почуття, а також естетика думок та вчинків людини.

Естетичний образ людини є відображенням естетичного досвіду, який складається протягом життя під впливом багатьох факторів, одним із головних в якому є мистецтво. Створюваний в творах мистецтва образ людини репрезентує її сутність у художньо-естетичних формах, тим самим розширюючи коло пізнання людини. Слід звернути увагу й на те, що спілкування з мистецтвом не може обмежуватись лише отриманням певних знань чи досвіду, воно приводить до загального духовно-культурного розвитку і творення певного уявлення про людину, а також розуміння власного Я через Я іншого (героя твору).

Ще з стародавніх часів мистецтво застосовувалось не тільки як засіб передачі інформації, результат спілкування між людьми або задоволення, воно розглядалось як форма людського пізнання світу[2]. Саме людина, її життя та оточення виступає одним з головних предметів мистецтва (О. Буров), про відображення в мистецтві об'єктивної дійсності зазначали В. Ванслов, Л. Столович, а специфічну відмінність відображення людини в мистецтві у порівнянні з наукою вбачали у "естетичних рисах, елементах, властивостях та якостях дійсності"[1, с. 59]. Митець відображує життя згідно із своїм сприйняттям, забарвлюючи художні образи в кольори власних емоцій, асоціативно перетворюючи, метафоризуючи реальність. Причому це особливі, художні емоції, які, на відміну від буденних, "є вкрай узагальненим, концентрованим, систематизованим досвідом ставлення людини до дійсності" [5, с. 85]. Індивідуальне, емоційно-чуттєве зображення типових соціальних образів через нестандартне їхнє втілення в образи художні є одною з основних рис, притаманних мистецтву, що суттєво відрізняє, виокремлює його вплив на свідомість людей. Естетичні цінності, закладені у творах мистецтва, не є готовим продуктом для сприйняття, їхнє розуміння, розшифрування "коду" відбувається, перш за все, не на основі знань, а на основі переживань, відчуттів, що виникають під час ознайомлення з тією чи іншою роботою митця. Наголошуючи на тому, що саме художні засоби й образи, якими оперує митець у своїй творчості, інтегрують в собі естетичний досвід і цінності багатьох поколінь, здатні торкнутися найпотаємніших куточків людської душі, вплинути на думки та вчинки людини, її ставлення до дійсності, розвинути естетичні потреби, смаки й почуття людини, формуючи її естетичний образ, обумовлюється наше звернення до творів мистецтва.

Проте жоден окремо взятий вид мистецтва не може цілком реалізувати завдання формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості з високими моральними якостями, в рамках якої ми розглядаємо систему естетичного образу людини. Лише вся сукупність окремих мистецтв здатна розвинути всю повноту людських можливостей, створити дійсно багатогранну особистість, допомогти вдосконаленню всіх аспектів психічного розвитку й багатства внутрішнього світу [3]. Використання синтезу двох і більше видів мистецтва посилює враження, загострює відчуття, бо одночасно відбувається сприйняття інформації за допомогою різних органів відчуттів, у зв'язку з чим відбувається вплив

на різні відділи кори головного мозку. Це сприяє удосконаленню зорової та слухової перцепції, мовному вираженню думок, вражень, переживань.

Виокремлюючи у дослідженні поняття "комплекс мистецтв", ми розуміємо його як поєднання, сукупність різних видів мистецтва, в той час, як інтеграція – це процес, спрямований на зв'язок, цілісність, відновлення єдності.

На перевагу використання комплексу мистецтв як засобу найбільш ефективного впливу на внутрішні процеси духовного світу людини доречно навести думку Ю. Пухначова про те, що комплекс мистецтв, на відміну від окремих предметів естетичного циклу, які реалізують завдання формування навичок сприйняття й активної творчої діяльності в рамках свого мистецтва, має впливати цілісно, системно, формуючи нове, більш високого рівня сприйняття, даючи нові результати продуктивної діяльності; такий комплекс має вдосконалювати навички художньо-образного мислення, уяви, емоційної чутливості. При використанні комплексу мистецтв процес сприйняття передбачає два етапи: сприйняття провідного виду мистецтва та сприйняття "малого комплексу мистецтв", а також поєднання двох його видів – мистецтва "провідного" й "супроводжуючого", в якості яких на різних етапах можуть бути музика, мистецтво слова, малюнок [4, с. 127].

Вплив різних видів мистецтва у природно обумовленому самою їхнього сутністю взаємозв'язку, сприяє розвитку уяви, естетичної насолоди, свідомості, художньо-естетичного смаку і мислення, емоційної чутливості прекрасного.

Доречність використання комплексу мистецтв, наголошує Г. Шевченко, обумовлюється розмаїттям його емоційно-естетичних впливів на особистість, відповідністю цінностям та запитам людини у сучасному мінливому життєвому просторі. Основним принципом планомірного впливу комплексу мистецтв на людину вчений вбачає у вилученні механічного сполучення окремих його видів. Взаємодія мистецтв має засновуватись на дотриманні внутрішньої художньої логіки, гармонії, що включає в себе єдність подібного і відмінного у засобах відображення життя. В процесі взаємодії мистецтв, як і в будь-якій цілісній системі, відбувається перетворення кожного елемента цієї системи й утворення якісно нової художньої цілісності, що має на особистість такий вплив, який не здійснює жоден із окремо взятих видів мистецтв [6, с. 110-111].

Отже, кожен окремо взятий вид мистецтва здатний по-різному впливати на емоційно-чуттєву сферу особистості, цінності та її світогляд. Використання комплексу мистецтв у формуванні естетичного образу людини серед студентської молоді дозволяє звернутися до еталонів вічних образів, представлених у творах мистецтва, що сприяє цілісному, системному, безперервному впливу на внутрішній світ людини, активізує естетичний потенціал особистості, залучає до прекрасного.

Література

1. Ванслов В.В. Содержание и форма в искусстве / В.В. Ванслов. – М.: Искусство, 1956. – 370 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский; [под ред. М.Г. Ярошевского]. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
3. Выготский Л.С. Искусство и психоанализ // Психология искусства / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1987. – С.68-83.
4. Пухначев Ю.В. Четыре измерения искусства// Число и мысль.- Вып.4. – М.: Знание, 1981. – 176 с.
5. Раппопорт С.Х. От художника к зрителю: как построено и как функционирует произведение искусства / С.Х. Раппопорт. - М. : Советский художник, 1978. - 237 с.
6. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: уч.-методич. пособие/ Г.П. Шевченко. – К.: Радянська школа, 1985. – 144 с.

В статье раскрывается понятие эстетического образа человека, освещается влияние комплекса искусств на эмоционально-чувственную сферу личности в системе эстетического образа человека среди студенческой молодежи.

Ключевые слова: эстетический образ человека, комплекс искусств.

The concept of man's aesthetic image is covered, the influence of the arts system on emotional and sensory person's sphere in aesthetic image of man process among the student youth is given in the article.

Key words: aesthetic image of man, system of arts

Ушакова І.О. – аспірант кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко